

Tor A. Barstad: Sabotasjen i Oslo-området 1944-45. Oslo-Bergen-Tromsø, Universitetsforlaget, 1975. 200 s.

Det bliver stadig mere almindeligt, at specialer – i Norge hovedopgaver – skrevet af historiestuderende, offentliggøres og indgår i den faglige litteratur. Det gælder også adskillige afhandlinger om den anden verdenskrigs historie. Ofte omfatter deres kildestof interviews, og forfatterne har således gjort en fortjenstfuld indsats med tilvejebringelse af nyt materiale. Tor A. Barstads opgave, som atter på flere punkter bygger på hovedopgaver om enkelte distrikter, nærmer sig i omfang det dobbelte af et dansk speciale. Som rådgivere anfører han to af de kyndigste norske forskere af besættelsestidens historie. Den ene, Ole Kristian Grimnes, har tidligere i samme serie, »Norge og den 2. verdenskrig«, foretaget en sammenligning af dansk og norsk sabotage, som suppleres og underbygges på fortræffelig måde af nærværende undersøgelse.

Bogen omhandler stort set de sidste tre fjerdingår af besættelsen, begynder altså i sommeren 1944, hvor Sverre Kjeldstadli slap (»Hjemmestyrkene I«, 1959). For første gang gives en oversigt over den samlede sabotagevirksomhed, udført af hjemmestyrker, i et norsk distrikt (det vigtigste). Der var afgørende forskelle mellem danske og norske forhold. I Norge blev al sabotage indtil foråret 1944 udført af folk, som var sendt fra England (»Kompani Linge«). Hjemmehæren (»Milorg«) skulle holdes i beredskab til et slutopgør. Først i løbet af efteråret 1944 blev en række forskellige måltyper frigivet.

Netop frigivet, for der var et stærkt ønske fra neden om aktivitet. Vigtigst for ledelsen var det militære hensyn, men at man alligevel ikke var upåvirket af det psykologiske pres fra de menige, dokumenteres flere steder i Barstads bog, f. eks. s. 25 med et direktiv fra SHAEF (den allierede overkommando), som i oktober 1944 skrev: aktionsomfanget skal holdes på det minimum, »which you consider necessary to maintain Norwegian morale«. Noget lignende blev anført fra andet hold. Til gengæld kom der så et modsat rettet hensyn ind, nemlig til, om de anlæg, man havde i kikkerten, kunne være af betydning for genopbygningen efter krigen. En særlig industrigruppe havde til opgave at vurdere hver enkelt virksomhed ud fra dette hensyn, og det blev givetvis taget i højere grad end i (det rigere?) Danmark.

Da modstandsbevægelsen voksede frem her nede i foråret og sommeren 1943, var sabotagen dens vigtigste opgave, men sabotagens vigtigste *formål* var, indtil langt ind i 1944, hvis ikke længere, *politisk*: at vække befolkningen til modstandsvilje. Efterhånden blev omfanget betydeligt større i Danmark end i Norge, hvor hjemmegruppernes virksomhed også hovedsagelig var begrænset til Østlandet med distrikt 13 = Oslo-området som det væsentligste. Blandt årsagerne til denne forskel kan nævnes en, som belyses i Barstads bog:

Norske kommunister spillede en mindre rolle og var dårligere integreret i modstandsbevægelsen end danske; derfor kunne de trods deres aktivistiske holdning ikke gennemføre så meget. Spændingen mellem kommunister og ikke-kommunister var betydeligt større end hos os. Måske kan det anføres som en mulig delvis forklaring, at nordmænd er mere stridbare end danskere? Det ville de ikke selv være bange for at sige. Norge havde ingen Frit Danmark organisation, som kunne mildne modsætningerne.

Ved siden af kommunisterne var der to andre sabotagegrupper i Oslo-området, »Oslogjengen«, hvis kerne bestod af folk, som var kommet fra England, og »Milorg D 13«, altså den militære modstandsbevægelse i distrikt 13. Barstad redegør for gruppernes handlingsramme, sabotagepolitikken, i kapitel I, og i II og III gennemgår organisationerne. Her og især i IV: »Efterretning og kontakter« får vi norsk modstandsbevægelse i

nærbillede, noget af en kulturhistorisk skildring af distrikt 13, omend ikke all round som Aage Trommers af den danske region III.

Kapitlerne V-X handler om aktionerne, opdelt i kategorier og udmærket sat ind i en større krigsmæssig sammenhæng. Skibssabotagen, som følges helt tilbage til foråret 1943, havde en klart dokumenteret militær betydning. Jernbanesabotagen, hvor man måtte tage vidtgående hensyn til Oslos forsyninger, havde derimod meget ringe militær betydning, og forfatteren finder det betryggende, at han er nået til samme resultat som Trommer for Danmarks vedkommende.

Hovedkilden er Forsvarets Overkommando. Hertil kommer især Per Røeds arkiv. Røed var en af distriktets ledende sabotører, medlem af dets aksjonsstab fra august 1944 til krigens slut. Forfatteren har haft et interview med ham såvel som med en anden storsabotør, Norges kendteste, Gunnar Sønsteby. Han er citeret flere steder og synes tilbøjelig til at udtale sig meget kategorisk. Bortset fra endnu en samtale med kommunisten Sollie har der ikke været behov for interviews, da det samtidige rapportstof er meget fyldigt.

Som antydet vil Barstads afhandling være af stor betydning for sammenlignende studier, som kan sætte danske besættelsestidsforhold i relief. Forfatteren har vel ikke særligt øje for sociale og menneskelige vilkår (hvem *var* de folk?), men hans bog rummer også et værdifuldt udgangspunkt for et studium af sådanne forhold.

Christian Tortzen

Manfred Spliedt: Sådan en dum knægt. Kbh., Gyldendal 1975. 192 s.

Det er vigtigt at understrege at dette ikke er et faglitterært værk, men et memoire-værk, om en sønderjyds drengs oplevelse af krigen, dels i Haderslev og dels i Kiel, behandlende tiden fra 1939-45. Men bogen er samtidig et forsøg på at beskrive nazismen, og hvorledes hjemmetskyernes ledelse tog den til sig før krigen og holdt fast ved den indtil 4. maj 1945.

Bogens forfatter lægger ikke skjul på sit syn på mindretallet og dets ledelse, allerede bogens dedikation viser tendensen: *Tilgnet 741 sønderjyder som blev jaget i døden af det tyske mindretal*, han retter en lignende anklagende finger mod nazismen, dens aktive udøvere, krigen og kraftigst at det også efter krigen var de samme folk, der ledede hjemmetskyernes organisationer, politisk, socialt og kulturelt. Han konkluderer på bogens sidste side: *De samme nazister, der jagede dig ud og hvor 741 af dine kammerater blev slagtet for ingenting, nøjagtigt de samme mennesker styrer stort set i dag det tyske mindretal. I Vest- eller Østtyskland svarer det til, at Josef Goebbels var blevet øverste embedsmand.*

Det er nogle tendentøse påstande at rette mod mindretallet og dets ledelse, jeg har desværre ikke været i stand til at modvise eller underbygge dem, så på det område skal man nok tage dem med det forbehold man er nødt til at tage overfor ikke-dokumenterede kilder. Men hvad hensyn til den politik mindretallets ledere havde ført før krigen, og den de førte efter 1945, så adskiller de sig fundamentalt fra hinanden, før 1940 ønskede mindretallet officielt at komme tilbage til Tyskland, men i loyalitetserklæringen til den danske stat, som Bund deutscher Nordschleswiger i 1945 vedtog, går man fuldstændig væk fra dette krav. I § 1 siges at alle tyske nordslesvigere erklærer sig ubetinget loyale overfor den danske konge og stat, samt at de anerkender den eksisterende grænse, i § 2 erklærer de at de vil arbejde som et demokratisk parti, og først i §§ 3-5 kommer de ind på deres ønsker om at holde fast på visse tyske rettigheder.